

Literatuur: tijdschriften

Beekman, Frans. *Stoeppalen uit de zeventiende eeuw.* — Zeeuws ts. 26 nr. 6 (1976) p. 212–217; 6 foto's, 1 tab.

Systematische inventarisatie van de stoep- of schamppalen, die vooral in Zuid-west-nederland op de hoeken van de straten staan om de huizen te beveiligen tegen het aanrijden door voertuigen. Behalve op de verspreiding en vroegere functie ervan wordt ingegaan op de decoraties.

Bø, Olav. *Milieu and tradition. About the bases for the creation and transmission of traditions.* — Ethnologia Scandinavica 1976, p. 116–126.

Bø vraagt zich af welke historische gebeurtenissen aanleiding zijn tot sagevorming en welke niet, wat de functie van die sagen is, hoe ze veranderen als gevolg van veranderingen in de sociale en economische omstandigheden, en welke invloed ze zelf hebben op het leven in een gemeenschap. Hij licht dit toe met een aantal Noorse voorbeelden.

Bonnain-Moerdijk, Rolande. *L'alimentation paysanne en France entre 1850 et 1936.* — Études rurales 58 (1975), p. 29–49.

Na bestudering van een schriftelijke enquête naar de voedingsgewoonten in Frankrijk, die door Lucien Febvre en A. Varagnac in 1935 werd opgesteld, onderscheidt Rolande Bonnain-Moerdijk tussen 1850 en 1935 drie voedingssystemen op het platteland van Frankrijk. Het archaische systeem tot 1880 (in sommige streken tot 1905) is gebaseerd op zelfvoorziening en wordt gekenmerkt door betrekkelijke schaarste. Tot de eerste wereldoorlog is er vervolgens een geleidelijke overgang te zien van zelfvoorziening naar aankoop van produkten die van buiten de eigen streek komen, als gevolg van ontsluiting van de gebieden, van mechanisatie e.d.; de behoefte aan afwisseling in de voeding leeft sindsdien ook op het platteland. In de laatste periode worden de regionale verschillen langzamerhand opgeheven; meer en meer gebruikt men produkten, keukengereedschap of bereidingswijzen die in de stad gewoon zijn. Sociale verschillen zijn nu belangrijker in het voedingssysteem geworden dan regionale.

Bij het trekken van haar conclusies ten aanzien van de veranderingen en vernieuwingen in de voeding op het platteland moet de schrijfster zich vooral op literatuur baseren, omdat er in de enquête vragen ontbraken over de landbouw in het algemeen, de economische situatie en de sociale verschillen. Het gebruik van vlees als richtsnoer nemend, stelt ze tenslotte vast dat de veranderingen zich veelal via de feestdagen voltrekken. De belangrijkste feesten uit de levenskring — vooral de bruiloft —, vastenavond en het parochiefeest zijn de gelegenheden waarbij zeldzame, dure gerechten ingang vinden. Voedingsmiddelen die in een vorige periode als hoofdschotel een centrale positie in de maaltijd hadden, keren op feestdagen wel terug als dessert, onder toevoeging van suiker.

Boone, Hubert. *De hommel in de Lage Landen.* — The Brussels Museum of Musical Instruments Bul. 5 nr. 1/2 (1975) p. 9–162; talrijke ill., muz., 1 krt.; summary in English.

Nadat Boone eerder een soortgelijk onderzoek naar de mondtrom heeft gepubliceerd (Bulletin 2, 1972), geeft hij hier een vrijwel volledig, deze hele aflevering vullend overzicht van alle bekende gegevens betreffende de hommel of Noorse balk. Hij beschrijft heel summier de verspreiding van het instrument buiten de Nederlanden (9–33); verder de geschiedenis en verspreiding in België en Nederland (35–47); de organologie, waarbij hij vijf hoofdtypen onderscheidt die mede regionaal bepaald zijn (49–85); de speeltechniek en de stemmingen, eveneens per regio min of meer verschillend (87–108); het repertoire (109–120); gebruik en functie (129–131); de verschillende benamingen (133–140). Tenslotte een katalogus van 47 onderzochte Belgische en Nederlandse instrumenten (143–148). De ruim 120 ten dele genummerde illustraties zijn wat onoverzichtelijk geordend.

Boot, J.A. *Haspels en handel in linnengarens.* — Textielhist. bijdr. nr. 17 (1975) p. 90–102, 3 ill.

Verskillende typen haspels die in de loop der tijd voor garens zijn ontwikkeld als gevolg van de aanpassing aan een gewijzigde sociaal-economische situatie (veranderde positie van het garensprengen en van de garenhandel). Meer gedetailleerd wordt ingegaan op de toepassing ervan in de huisindustrie van Twente en de Achterhoek.

Bozóky, E. *Roman médiéval et conte populaire: le château désert.* — Ethnologie Française 4 nr. 4 (1974) p. 349–356.

Analyse van het motief van het verlaten kasteel, dat zowel in de middeleeuwse Franse romans als in sprookjes (ATH. 301 B, 400 en 401) voorkomt in combinatie met de held die de gevangenen van het kasteel bevrijdt.

Braekman, W.L. *Laat-zeventiende-eeuwse liederen van de Westvlaamse pastoor Jongheryx.* — Volkskunde 77 nr. 1 (1976) p. 1–14.

Volledige teksten van twee en korte inhoudsbeschrijving van negen liederen, aangetroffen als bijlage bij de tweede druk van Philippe Jongheryx' *Kint-baerenden man*, 1723. Dat de liederen, zoals de titel suggereert, door Jongheryx zouden zijn geschreven, verzameld of bewerkt, wordt niet aangetoond. Enkele ervan zijn ook in Noord-Nederland in omloop geweest.

Brandes, S.H. *Family misfortune studies in American folklore.* — Journal of the Folklore Institute 12 nr. 1 (1975), p. 5–17.

Analyse van een aantal verhalen over families die door oneconomisch handelen een fortuin aan hun neus voorbij zagen gaan. Deze verhalen cirkuleren meestal in bepaalde families en schijnen alleen bij blanken voor te komen. De verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat deze menen dat succes van persoonlijke kwaliteiten afhangt. De faalangst onder hen is derhalve groot. Deze verhalen voorzien in de behoefte het falen aan het voorgeslacht toe te schrijven. De negerbevolking zou deze verhalen niet kennen omdat zij het ontbreken van succes toeschrijft aan raciale factoren.

Brok, Har. *Het lied van de Oirschotse non.* — Brabants Heem 28 nr. 3 (1976) p. 108–117.

Het wonder dat plaatsvond met het stoffelijk overschot van de Oirschotse abdis Maria Margaretha ab Angelis (gest. 1658) vond zijn neerslag in een lied waarvan hier de oudst bekende versie, met een beknopte beschrijving van de gebeurtenis, wordt meegedeeld naar een handschrift uit 1763. Verder worden de elf overige bekende varianten afgedrukt, alle uit de 20e eeuw, en met elkaar en met de oudste versie vergeleken.

Bromlej, Julian V. *Das ethnographische Studium der Völker; zu einigen aktuellen Problemen der sowjetischen Ethnographie.* — Jb. f. Volkskunde u. Kulturgesch. 18 (1975) p. 84–96.

Het is de taak van de etnografie enerzijds het karakteristieke van elke etnische eenheid vast te stellen en te onderzoeken, anderzijds het overeenkomstige in de culturen der verschillende volkeren te bestuderen. Het artikel geeft een overzicht van de concrete problemen waarmee men zich op het ogenblik in de Sowjetunie bezighoudt. Had men vroeger vooral oog voor archaische verschijnselen (relicten), tegenwoordig richt de belangstelling zich meer op actuele problemen en op de bestudering van culturele processen en veranderingen, bijv. de versmelting van de culturen der sowjetvolken tot één nationale cultuur. De interdisciplinaire en internationale gerichtheid zijn de laatste tijd toegenomen. Intussen blijft het vak in de Sowjetunie in dienst staan van het streven naar toenadering tussen de volkeren en van de strijd tegen burgerlijk imperialisme en racisme.

Burde-Schneidewind, Gisela. *Damshagen. Erzählüberlieferungen aus der Geschichte des Dorfes.* — Jb. f. Volkskunde u. Kulturgesch. 18 (1975) p. 106–132.

De in Damshagen (D.D.R.) en omgeving tussen 1968 en 1970 opgetekende verhalen over plaatselijke historische gebeurtenissen weerspiegelen in sterke mate de maatschappelijke realiteit van het nabije en verre verleden, i.c. de sociale spanningen tussen boeren en landarbeiders ener- en feodale en kapitalistische krachten anderzijds.

Burszta, Józef. *Volkstraditionen im heutigen Polen.* — Lětopis Reihe C (Volkskunde) 19 (1976) p. 34–44.

Als gevolg van de grote maatschappelijke veranderingen verdwijnt de volkscultuur uit het dagelijkse leven. Een reactie op de eenvormigheid van de massacultuur is de menselijke afweerhouding, die er in Polen maar ook in andere technisch hoogontwikkelde, verstedelijkte landen voor zorgt, dat men op verschillende manieren weer teruggrijpt op vroegere tradities, mede uit behoefte aan een eigen regionale of nationale identificatie.

Centlivres, Pierre. *Ethnologie en Suisse et ethnologie de la Suisse: remarques sur l'activité de l'Institut d'ethnologie de l'Université de Neuchâtel.* — Folklore suisse / Folclore svizzero 66 nr. 4 (1976) p. 41–46.

Nu de belangstelling van de ethnologie zich steeds meer op de bestudering van gemeenschappen in Europa en op historisch onderzoek gaat richten, pleit Centlivres

voor meer samenwerking tussen ethnologen en volkskundigen, zoals die al enkele keren in Zwitserland met succes heeft plaatsgevonden.

Čistov, Kirill V. *Die Variabilität als Problem der Theorie der Folklore. (Thesen).* — Lětopis Reihe C (Volkskunde) 19 (1976) p. 22–33.

In de vorm van twaalf stellingen demonstreert Čistov de Oosteuropese betrokkenheid bij het probleem van variant en variantenvorming in traditionele teksten (recente publikaties o.a. van Gelnar/Sirovátka, Katona, Manga, Eretescu). Hij beschouwt het als een fundamenteel probleem, waarvoor de meest tegenstrijdige oplossingen zijn aangedragen: men heeft variantenvorming beschouwd als het bewijs van levensvatbaarheid van een tekst, maar ook van het tegendeel. In werkelijkheid is elke tekst onderhevig aan stabiliserende en veranderende invloeden, waarvan de geheugencapaciteit er maar één is. Een verandering betekent een bepaalde keuze van de zanger of verteller uit een aantal mogelijkheden die tot elkaar in *synonieme* verhouding staan, waarbij onderzocht moet worden of de vervangende elementen werkelijk synoniem zijn of dat er toch een betekenisverandering plaatsvindt. De mate van spontaniteit bij die keuze moet niet overschat worden. Čistov geeft een aanzet tot een globale typologie van veranderings- en stabiliseringsinvloeden, maar erkent dat de meeste teksten al verdwenen zijn voordat ze diepgaande veranderingen kunnen gaan vertonen. Mijn indruk is dat Čistov een soort volkskundig paradijs beschrijft, bevolkt door alerte zangers en vertellers die zich van hun plaats in de traditie terdege bewust zijn. De beste erkenning dat zo'n paradijs niet bestaat, is het feit dat hij nauwelijks een voorbeeld uit de rauwe alledaagse werkelijkheid weet aan te halen. Er is geen bibliografie. — F.H.M.

Clements, W.M. *Faith healing narratives from northeast Arkansas.* — Indiana folklore 9 nr. 1 (1976) p. 15–39.

Verhalen over gebedsgenezing mogen niet los gezien worden van hun geestelijke achtergrond. Ter aanvulling van een eerder in dit tijdschrift verschenen verzameling van Gopalan en Nickerson, waarin die samenhang verwaarloosd is, publiceert de schrijver in dit artikel 22 van dergelijke verhalen, door hem opgetekend bij leden van de Pinkstergemeente, met een uiteenzetting over de plaats die de gebedsgenezing inneemt in het geloof, en de functie die de verhalen hebben in de beleving daarvan.

Eiriksson, H.O. and S.A. Magnússonar. *The development of Icelandic folklore studies.* — NIF newsletter 3 nr. 4 (1975) p. 3–9.

Beschrijving van de ontwikkeling van de volkskunde in IJsland, voornamelijk op het gebied van volksletterkunde en volksgeloof.

Ethnologie française 4 nr. 1–2 (1974).

Deze aflevering is gewijd aan een onderzoek naar de wijze waarop, binnen het gezin, kennis en gewoonten worden overgedragen. Hiertoe selecteerde men 26 gezinnen uit Chardonneret (Normandië) o.m. op samenstelling van het gezin, beroep en godsdienst. In *Catholiques et protestants à Chardonneret* (p. 11–18) komen P. Labat en M. Salitot-Dion tot de konklusie dat sinds de 19e eeuw de protestanten tot de heersende klasse behoren.

F. Lautman en M. Salitot-Dion analyseren in *Le réseau social à Chardonneret: famille large et amis* (p. 19–34) enkele familiefeestjes om te bepalen hoe sterk de familieband is. Er blijken verschillen tussen katholieken en protestanten te bestaan. F. Lautman onderzoekt in *Le noyau familial à Chardonneret. Modèles de comportement et références culturelles* (p. 35–46) de rolverdeling binnen de kern van het huishouden, de communicatie en de betrekkingen van het echtpaar onderling en zijn houding t.a.v. opvoeding van de kinderen, de godsdienst en de betrekkingen van het echtpaar met de rest van de familie. Protestanten blijken meer op de buitenwereld gericht dan katholieken.

C. Delphy verzamelt in *La transmission du statut à Chardonneret* (p. 47–66) gegevens over de vorming en overdracht van het familie-erfgoed.

M. Segalen tracht in *Mariage et mort à Chardonneret* (p. 67–86) een antwoord te vinden op de vragen of de rituelen van katholieken en protestanten gelijk zijn en, zo niet, of de verschillen voortkomen uit een wezenlijk ander cultuurpatroon of afwijkingen zijn van het bestaande patroon. Hiervoor analyseert zij de verschillende fasen van het ritueel rond huwelijk en overlijden en verklaart de variaties die hierop zijn.

J.-D. Lajoux biedt in *Images de la vie et du terroir* (p. 87–106) illustratiemateriaal over het dorp en een bruiloft.

S. Tardieu beschrijft in *Equipement et activités domestiques dans une commune de l'Orne* (p. 107–144) verschillende aspecten van het huishoudelijk leven o.a. de indeling, verlichting en verwarming van het huis; voedselbevoorrading en onderhoud van het textiel; sanitair en schoonmaak. Tevens aandacht voor de verschillen tussen protestanten en katholieken.

F. Loux bestudeert in *Transmission culturelle chez les catholiques et les protestants: les soins corporels à Chardonneret* (p. 145–178) de bevalling en kinderverzorging, lichaamsverzorging en hygiëne van de volwassene en het voorkomen en genezen van ziekten, onderwerpen die volgens haar de wijze van overdracht goed illustreren.

C. Terrier en P. Labat hebben archivalia uit 1836 en 1876 onderzocht. Het betreffen hier gemeentelijke, parochiële en notariële archieven waarvan de neerslag voornamelijk in het artikel van S. Tardieu te vinden is.

Gelber, L. *Muzikale volkskunde*. – Oostvlaamse Zanten 51 nr. 4(1976) p. 122–129; muz.

Wat zich aandient als een wetenschappelijke benadering van de problematiek van de hedendaagse muzikale volkskunde, blijkt niet meer te zijn dan een verheerlijking van het Vlaamse muzikale erfgoed. Met name 'de muzikale geestesgaven van het Vlaamse "volkskind" zijn onuitputtelijk rijk en zijn zangvreugde is goud waard'. – R.N.B.

Greverus, I.-M. *Volks- und Kulturforschung und Kulturpraxis*. – Hessische Bl. f. Volks- und Kulturforschung NF 1 (1975/76), p. 1–6.

I.-M. Greverus leidt de nieuwe reeks van de 'Hessische Blätter' in met een standpuntbepaling van de uitgevers ten aanzien van het onderzoek van volk en cultuur. Keek de volkskunde vroeger uitsluitend terug, vooral naar het boerenleven, de laatste tijd richt de belangstelling zich steeds meer op de actualiteit. Bij de beoefening van het vak kan een geëngageerde opstelling niet gemist worden: naast het analyseren van de sociale, historische en ruimtelijke aspecten van de cultuur moet het

doel van het onderzoek zijn, de mensen de cultuur als traditie te leren begrijpen en te helpen vernieuwen.

Grober-Glück, Gerda. *Zur Aussegnung der ledigen Wöchnerin in Österreich. Nach den Sammlungen des Atlas der deutschen Volkskunde.* — Österr. Zs. f. Volkskunde 79 nr. 3 (1976) p. 211–225; 2 krt.

Een vragenlijst uit 1933 van de Atlas der deutschen Volkskunde leverde 96 spontane reacties op over gebruiken, die zich bij de eerste kerkgang van een ongehuwde kraamvrouw voordeden. Terwijl in Duitsland in dergelijke gevallen meestal alleen de zegening van de kraamvrouw door de geestelijke uitbleef, kwamen er in grote delen van Oostenrijk verschillende gebruiken voor, die afweken van het normale zegningsverloop bij gehuwde moeders, en die mogelijk gemaakt werden door bereidheid van de kerk in die gebieden om ook ongehuwde kraamvrouwen te zegenen. Grober-Glück meent dat de houding van de gemeente en van de geestelijke tegenover dit gebeuren vooral verantwoordelijk was voor deze lokale en regionale verschillen.

Horn, K. *L'arbre secourable dans le conte populaire allemand.* — Ethnologie Française 4 nr. 4 (1974) p. 333–348.

Een overzicht van de verschillende vormen van het motief van de boom als helper in de sprookjes ATh 425, 480, 510 A, 510 B, 511 en 530.

Kazemier, G. *Het Antwerps Liedboek.* — Ts. v. Ned. Taal- en Letterkunde 96 nr. 3–4 (1975) p. 238–255.

Dit is een tot artikel uitgegroeide bespreking van *Het Antwerps Liedboek. 87 melodieën op teksten uit 'Een Schoon Liedekens-Boeck' van 1544.* Uitgeg. door K. Vellekoop en H. Wagenaar-Nolthenius, m.m.v. W.P. Gerritsen en A.C. Hemmes-Hoogstadt. Amsterdam 1972. Het bevat nieuwe of aanvullende interpretaties van de liedteksten nrs. 9, 11, 34, 40, 47, 64 en 83 van die uitgave, voorafgegaan door kritische kanttekeningen bij de wijze van uitgeven van de melodieën. De meest steekhoudende kritiek richt zich tegen het principe dat geen melodieën zijn gebruikt die meer dan een eeuw na 1544 voor het eerst aan het licht komen. Niet steekhoudend is echter de vaststelling dat de liederen die door het Antwerps Liedboek als 'oud' of 'nieuw' worden gepresenteerd, zouden moeten behoren bij eenvoudige resp. rijkversierde melodieën. — F.H.M.

Komen, K. *Het geheim van de levensboom.* — Oud-Alkmaar 2 nr. 2 (1976) p. 85–94; 17 foto's, 2 krt.

Komen wijst globaal op oorsprong, betekenis, voorkomen van en literatuur over de levensboom. Naast 17 foto's geeft de schrijver een lijst van de door hem in Noord-Holland gevonden levensbomen in bovenlichten van deuren en ramen, met een verspreidingskaartje, waaruit blijkt dat deze levensbomen vooral voorkomen in de oude gebieden van vóór de inpolderingen.

Lajarte, P. de. *Du conte facétieux considéré comme genre: esquisse d'une analyse structurale.* — Ethnologie Française 4 nr. 4 (1974) p. 319–332, 411–412.

Poging om van een aantal anecdotische verhalen uit een zestiende-eeuwse Franse verzameling aan te tonen dat zij dezelfde structuur hebben.

Lepper, J.L.M. de. *Kermisattracties en toneelvoorstellingen te Breda in de zeventiende en achttiende eeuw.* — Jb. v.d. geschied- en oudheidk. kring v. Stad en Land van Breda 'De Oranjeboom' 28 (1975) p. 135–161.

Exploitanten van vermakelijkheden moesten een bijdrage geven aan de beheerders van het stedelijke armenfonds. Uit de rekeningen van deze aalmoezeniers krijgen we een idee van wat er in de 17e en 18e eeuw aan kermisattracties en toneelvoorstellingen bestond.

Löfgren, Orvar. *Peasant ecotypes. Problems in the comparative study of ecological adaptation.* — Ethnologia Scandinavica 1976, p. 100–115; 4 afb.

Er bestaat een verband tussen de manier waarop de mens in zijn levensonderhoud voorziet en zijn natuurlijke omgeving. Men kan nagaan welke verschillen in cultuur daarvan het gevolg zijn en verschillende onderzoekers hebben getracht een typologie te ontwerpen waarin die verschillen kunnen worden ondergebracht. Een andere mogelijkheid is, na te gaan welk verband er is tussen macro-economische veranderingen en veranderingen op plaatselijk niveau onder verschillende natuurlijke omstandigheden. In het eerste geval ligt de nadruk op statische, regionale verschillen, in het tweede op de overeenkomsten in het proces van verandering in verschillende gemeenschappen als gevolg van uitwendige factoren. Löfgren heeft een voorkeur voor de laatste benadering. Als voorbeeld geeft hij de veranderingen in de eerste helft van de negentiende eeuw in drie verschillende plaatselijke gemeenschappen, één aan de kust, één bij bos, één bij heide, als gevolg van de snelle toename van de bevolking, het opraken van de cultuurgrond en de overgang op een markteconomie. In alle drie de gemeenschappen ontstond daardoor een bevolkingsgroep die op allerlei, steeds wisselende, manieren in haar onderhoud moest voorzien, terwijl de oorspronkelijke boerenbevolking zich steeds meer ging specialiseren. Dat had weer zijn invloed op het landschap, op de materiële cultuur en op de menselijke verhoudingen, zowel binnen de gemeenschap als in het gezin. In het tweede deel van zijn artikel verruimt Löfgren deze probleemstelling door er ook de geestelijke cultuur in te betrekken. Met voorbeelden die hij al eerder heeft aangevoerd in de feestbundel voor Albert Eskeröd (*Sista lasset* – 1975) laat hij zien dat er een duidelijk verband is tussen de geestelijke cultuur, de economische en de sociale omstandigheden en de meer traditioneel bepaalde wereldbeschouwing: in een vissersdorp concentreren bijgelovige praktijken zich rond de haringvangst en ze krijgen hun bijzonder karakter door het geloof in magie en de opdeling van de gemeenschap in min of meer zelfstandige eenheden. Om een dergelijke ruime probleemstelling recht te kunnen doen, pleit hij voor een samengaan van etnologen (die traditioneel de meeste belangstelling hebben voor de sociale en economische structuur) en volkskundigen (met belangstelling voor de geestelijke cultuur).

Lönnqvist, Bo. *Style prototypes for dress in a social perspective*. — Ethnologia Scandinavica 1976, p. 127–148; 12 ill.

Lönnqvist gaat na, aan de hand van een aantal Finse voorbeelden, hoe modeverschijnselen in de kleding zich verspreiden over de samenleving. Hij legt daarbij de nadruk op de remmende factoren. In het verleden werden die vooral gevormd door de strenge grenzen tussen de sociale groepen en door de omstandigheid dat de kleding vaak thuis werd gemaakt. Daardoor drongen slechts elementen uit een nieuwe mode door tot in de lagere sociale groepen. Zo ontstonden de volksdrachten. Genoemde factoren verdwenen met de toenemende sociale mobiliteit en de opkomst van de confectie-industrie. Toch bestaat er nog altijd een duidelijk verschil tussen internationale modeverschijnselen en de kleding op nationaal niveau. De reden is dat de confectie in een bepaald land bij haar keuze rekening houdt met bestaande tradities zowel wat betreft stof, kleur en snit, als de manier waarop en de gelegenheden waarbij kleding gedragen wordt. Vooral deze laatste, de kledinggewoonten, zijn een belangrijke remmende factor in de verspreiding en vervorming van nieuwe modeverschijnselen. Om deze te leren kennen, moet men studie maken van de motieven die tot de keuze van nieuwe kledingstukken leiden.

Marshall, H.W., en J.M. Vlach. *Toward a folklife approach to American dialects*. — American speech 48 nr. 3–4 (1973, verschenen 1976) p. 163–191; 18 krt., 4 ill.

De aanwezigheid en verspreiding van bepaalde dialektologische verschijnselen kunnen beter worden verklaard wanneer men ze bestudeert in samenhang met verschijnselen uit de materiële volkscultuur, waarvan de verspreidingsgrenzen herhaaldelijk samenvallen met dialektisoglossen.

Molemans, J. *Sint-Huibrecht in Lille. Een naamkundig, historisch en volkskundig onderzoek*. — Naamkunde 8 nr. 1–2 (1976) p. 105–125; 4 foto's, 1 tek.

Bij de verklaring van de toevoeging Sint-Huibrecht aan de gemeentenaam Lille (België) wordt, op grond van literatuur- en archiefonderzoek, ingegaan op de ontwikkeling van de Sint-Hubertusverering in Limburg in het algemeen, en in Lille in het bijzonder.

Molen, S.J. van der. *Enkele sagethema's rondom Friese kerken*. — Publikatieband Stichting âlde Fryske tsjerken 1 (1970–1975) p. 219–233; 11 ill.

Varianten en mogelijke oorsprong van drie verhaaltypen over Friese kerken en torens: het Noormannenpoortje (219–225), sagen over aanwijzing van de bouwplaats van kerken door runderen (225–230) en grappige verhalen over de afgunst van het ene dorp op de hogere toren van het andere (230–232).

Musiat, Siegmund. *Entwicklungstendenzen des 'Hexenbrennens' im Bezugsfeld sorbisch-deutscher Interethnik*. — Lëtopis Reihe C (Volkskunde) 19 (1976) p. 65–95.

Hernieuwde bestudering van archief- en rechtsbronnen wijst uit, dat het zogenaamd oeroude gebruik uit Oberlausitz om in de Walpurgisnacht (30 april) een heksenvuur te branden waarschijnlijk een nieuw element in de Walpurgisviering is, dat uit het begin van de 19e eeuw dateert. Uit Musiat's schets van de ontwikkeling

van de heksenvuren bij zowel de Sorbische als de Duitse bevolking blijkt dat het gebruik tussen de beide wereldoorlogen vooral door verenigingen georganiseerd werd (kranteknipsels als bron), en dat er na 1945 o.a. door studenten, de Freie deutsche Jugend en een enkele volkskundige verschillende pogingen zijn ondernomen om aan het gebruik een nieuwe passende inhoud te geven. Alleen in Göda (1965–1975) schijnen de bemoeiingen van Das Deutsch-Sorbische Volkstheater, dat een heks in een toneelopvoering berecht en verbrandt, succes te hebben.

Pieck, G.T.H.C. *Rotterdamse weddenschappen van 1600 tot 1672 in historisch perspectief*. – Rotterdams Jaarboekje 1976, p. 187–209.

Historisch overzicht van de weddenschap in verschillende landen, gevolgd door de tekst van 63 weddenschappen afkomstig uit notariële akten. De meeste weddenschappen werden in kroegen afgesloten. Onderwerpen waren o.a. reizen, het sluiten van een vrede (militaire gebeurtenissen) een huwelijk, een overlijden.

Pisarski, S. *A porter county seer*. – Indiana folklore 9 nr. 1 (1976) p. 95–111.

Interviews met een vrouw uit Valparaiso (Indiana), die de toekomst voorspelt zonder daarvan een beroep te maken, en met vier vrouwen die haar kennen en van wie er drie met stelligheid in haar gave geloven.

Pomeranceva, Erna. *Der Einfluss der Stadt auf das russische Zaubermärchen des 19. bis 20. Jahrhunderts*. – Jb. f. Volkskunde u. Kulturgesch. 18 (1975) p. 97–105.

Onderzoek naar de invloed van de stad op het Russische sprookje in de tijd voor en na de revolutie en na de tweede wereldoorlog. De stadscultuur heeft duidelijk bijgedragen tot de modernisering van het sprookje, dat de in elk van deze perioden optredende sociale, politieke en technische veranderingen weerspiegelt. Geleidelijk echter zijn de grenzen van dit aanpassingsvermogen in zicht gekomen. De toenemende invloed van literaire bronnen op de sprookjesvertellers heeft geleid tot een stilering die onverenigbaar is met het levende mondelinge scheppingsproces. Daarnaast is de steeds groter wordende kloof tussen de moraal van de oude wereld van het sprookje en die van de moderne tijd oorzaak van voortschrijdend verval. Alleen in het boek kan het genre nog voortleven.

Poortinga, Y. *Die Überlieferung von der Seelenfahrt nach der Insel in Westfriesland*. – Friesisches Jb. (1976) p. 94–119.

Schrijver houdt zich bezig met de localisering van het dodeneiland waarvan sprake is in de sage van de overvaart der zielen. Dit laat hij volgen door zeven Friese verhalen over dit thema, opgenomen in 1973–1975.

Rossiaud, J. *Prostitution, jeunesse et société dans les villes du sud-est au XVe siècle*. – Annales 31 nr. 2 (1976) p. 289–325.

In zijn artikel, dat een aantal sociale aspecten van de prostitutie in de 15e en 16e eeuw in Zuidoost-Frankrijk behandelt, gaat de schrijver ook in op het verschijnsel van de georganiseerde jongelingschap. Hij wijst op het grote aantal verkrachtingen door groepen jongeren en schrijft deze toe, op grond van bewaard gebleven proces-verbaal, aan een wrok tegen de samenleving en meer in het bijzonder aan het feit dat zoveel jonge vrouwen huwden met oudere mannen. De organisatie van de

prostitutie (in opzet voor de ongetrouwde mannen) en de officiële erkenning van de jongelingschap, waaraan stilzwijgend het recht werd toegekend om toe te zien op de handhaving van de moraal (met als sanctie het volksgericht), ziet hij als een poging van de getrouwde mannen om deze wrok te kanaliseren. Daarmee stelt hij zich met gebruikmaking van veel archivalisch materiaal op tegenover de opvatting dat de jongelingschap een relict zou zijn uit een oudere periode.

Rudolph, Wolfgang. *Englische Keramik.* Dokumentation und kulturhistorische Einordnung. — Jb. f. Volkskunde u. Kulturgesch. 18 (1975) p. 185–196.

De import van Engelse keramische producten in steden en dorpen langs de Oostzeekust van Mecklenburg en Voor-Pommeren in de 18e en 19e eeuw wordt in verband gebracht met de gestegen welvaart van de daar wonende zeevarende en handelsdrijvende bevolking, die een stads-burgerlijke levensstijl naar Engels voorbeeld aannam. Deze keramiek, die werd aangevoerd via de handel of door de zeelieden zelf (als souvenir), gaf de bezitter ervan status. Toen aan het einde van de 19e eeuw de economische voorspoed in dit gebied terugliep, verloor de Engelse keramiek haar representatieve functie en ging men haar voor andere bestemmingen gebruiken. Rudolph geeft de musea in overweging deze producten volgens historisch-etnografische in plaats van uitsluitend esthetische principes ten toon te stellen.

Schlee, Ernst. *Sitzordnung beim bäuerlichen Mittagmahl.* — Kieler Bl. zur Volkskunde 8 (1976) p. 5–19; 4 fig.

Met de antwoorden op een ca. 1840 uitgestuurde vragenlijst over de verhouding boer – dienstpersoneel tracht Schlee de veranderingen in de rangorde aan tafel op het spoor te komen. Hij onderscheidt een viertal fasen: 1. de baas zit aan het boven-eind van de tafel, het personeel komt na het gezin; 2. de tafel wordt tweehoofdig: baas + gezin en eerste knecht + personeel; 3. gezin en personeel hebben ieder een eigen tafel en, tenslotte staan de tafels in aparte ruimten en is de rangorde verdwenen. Noemt een aantal mogelijke oorzaken van deze ontwikkeling.

Schmitt, J.-C. en M. Segalen. *Ethnologie et histoire.* — Ethnologie Française 4 nr. 4 (1974) p. 384–386.

Verslag van een conferentie over de verhouding volkskunde/geschiedenis en de mogelijkheden van samenwerking.

Schuitenmakerij rond Wervershoof. — Het Peperhuis 1976.

Artikelen geschreven naar aanleiding van het overbrengen van een schuitenmakerij uit de buurt van Wervershoof (gelegen tussen Medemblik en Enkhuizen) naar de buitenafdeling van het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen.

H. Waardenburg geeft op grond van interviews een inventarisatie van de inrichting van het huis, waarin ze de typische tijds- en streekkenmerken probeert aan te geven (p. 12–19). *Th. Fruithof* won voor de inrichting van de werf gegevens in bij schuitenmakers van heel oostelijk West-Friesland, die schuiten met vlakke bodem voor het vervoer van vee, goederen en mensen bouwden. Hij bespreekt de verschillende typen schuiten die in West-Friesland gebouwd werden en gaat in op de manier waarop dit gebeurde (p. 20–39, met afb.). Een ander artikel wijdt *Th. Fruithof* aan

de zeiltypen van de schuiten voor de Westfrieze binnenwateren en aan het zeilmaken, waarvoor hij onder meer oude Westfrieze zeilmakers interviewde (p. 40–45). *P.P. Bakker* gaat nader in op de schuitenhelling en de woning, die overgebracht werden naar het museum (p. 46–63).

Schuppan, Peter. *Kulturgeschichte und Geschichtsbild. Tendenzen der Kulturgeschichtsschreibung in der BRD.* – Jb. f. Volkskunde und Kulturgesch. 18 (1975) p. 51–83.

De na-oorlogse heroriëntering van de aanvankelijk sterk politiek gerichte geschiedschrijving in West-Duitsland op onderzoek van sociaal-culturele processen wordt door Schuppan vanuit zijn marxistisch standpunt gekritiseerd. Ondanks deze koersverandering naar een meer cultuurhistorische beschouwingwijze, verwant met die van de volkskunde, is de doelstelling van het vak in zijn ogen hetzelfde gebleven: instandhouding van het bestaande kapitalistische en burgerlijk-imperialistische stelsel.

Sinninghe, J.R.W. *Vijftig sprookjes als vervolg op De Meyers catalogus.* – Volkskunde 77 nr. 2 (1976) p. 121–123.

Tweede aanvulling op de sprookjescatalogus van M. de Meyer, voornamelijk afkomstig uit Leuvense licentiaatsverhandelingen.

Terheyden-Oudenhuisen, M. van. *Dorpsfiguur uit Nispen. Dodenafleggers.* – De Spycker 33, nr. 1–2 (1976) p. 61–71.

Beschrijving van het werk van de twee dodenafleggers uit Nispen die de gehele begrafenis organiseerden.

Visser, G.N. *'Van een dienstmeid en een gauwdief'.* – Us Wurk 25 nr. 3–4 (1976) p. 87–92.

De 17e-eeuwse versie van het verhaal 'Van een dienstmeid en een gauwdief' (ATH 956 B) in 'Vermeerderde Nederlandschen Wech-corter' (Amsterdam 1629). Met als bijlage deze 17e-eeuwse tekst.

Ypey, J. *Mondharpen.* – Antiek 11 nr. 3 (1976) p. 209–231; 32 ill.

De archeologie heeft de mondharp tot voor kort geïdentificeerd als gesp, haarspeld, handvat e.d. De schrijver, zelf archeoloog, beoordeelt zijn omvangrijke, uit alle hoeken van Europa bijeengebrachte materiaal vooral naar de vondstomstandigheden. Hij concludeert dat de meeste mondharpen te vroeg gedateerd zijn; de oudste met zekerheid dateerbare stammen uit de 12e–13e eeuw. Organologische aspecten en iconografische hulpbronnen komen nauwelijks aan de orde, het artikel heeft alleen belang als materiaalverzameling en documentatie, zij het zeer onoverzichtelijk geordend.